

A R A Ş T I R M A M A K E L E S İ / R E S E A R C H A R T I C L E

DOI: 10.52122/nisantasisbd.1113348

ÇOCUK EDEBİYATINDA AYKIRI BİR TEMA: YAS “BOŞLUK” ÖRNEĞİ**Prof. Dr. Bayram BAŞ****Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi ABD
e-posta: bayrambas@gmail.com

ORCID 0000-0003-3569-9395

Ayşen KARA****Yıldız Teknik Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Yüksek Lisans
Öğrencisi

e-posta: goraysen@gmail.com

ORCID 0000-0002-5767-9478

ÖZ

Edebiyat, kişilerin/ karakterlerin ruhsal durumlarını anlatı yoluyla betimleme amacı gütmektedir. Böylece okur, karakterlerin psikolojik durumlarına yakın temasta bulunmakta, onların yaşam dünyasına katılmaktadır. Bu yönüyle edebî eserler, karakterin psikolojik değişiminin analiz edilebileceği/ incelenebileceği metinlerdir. Çocuk edebiyatı eserleri kayıp ve yas çalışmaları kapsamında sınırlı düzeyde irdelenmiştir. Çeşitli türde kayıp ve kayba uyum sağlama süreci olan yas kavramı hem yaşamın bireysel olarak deneyimlenmesi hem de toplum içinde karakterlerin acı verici deneyimlerle nasıl başa çıktıklarını anlama fırsatı sunmaktadır. Nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışmasıyla yapılandırılmış bu çalışmada, Anna Llenas'ın “Boşluk” adlı çocuk kitabı inceleme nesnesi olarak kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak doküman incelemesinin kullanıldığı araştırmadaki veriler “kayıp ve yas” kategorileri doğrultusunda içerik analizine tabi tutulmuştur. Elde edilen bulgulara göre yazar, kitabında kayıp bir çocuğun dünyasında eksikliği nasıl yarattığını; fiziksel, duygusal, bilişsel yansımalarını çizimlerle birlikte betimlemektedir. Sonuç olarak kitapta küçük bir kız çocuğu nedenini bilmediği fakat yaşıyor olduğu kaybıyla yüzleşme, bu yüzleşmeyle birlikte kendisiyle, hayatla ve toplumdaki diğer kişilerle daha yakın ve samimi ilişkiler kurma olanağına kavuşarak belirli ölçüde iyileşme imkânını yakalamış, yas tutarak ve kayıp ile olan ilişkisini yeniden düzenleyerek yaratıcı bir yaşama adimatmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Edebiyatı, Tema, Kayıp, Yas, Anna Llenas.**A DISTINCT THEME IN CHILDREN LITERATURE: MOURNING THE EXAMPLE OF “THE VOID”****ABSTRACT**

Literature aims to describe the mental states of people / characters through narrative. Thus, the reader is in close contact with the psychological states of the characters and participates in their life world. In this respect, literary works are texts in which the psychological change of the character can be analyzed / studied. Children's literature works have been limitedly examined within the scope of loss and mourning studies. The concept of mourning, which is the process of adapting to various types of loss and loss, offers both an opportunity to experience life individually and to understand how characters deal with painful experiences in society. In this study, which is structured with a case study, one of the qualitative research methods, Anna Llenas' children's book named "The Void" was used as the object of study. In the research where document analysis was used as a data collection tool, the concepts of 'loss and mourning' were subjected to content analysis. According to the findings, the author, in her book, explains how loss creates a deficiency in a child's world; it depicts its physical, emotional and cognitive reflections together with the drawings. As a result, in the book, a little girl had the opportunity to face the loss that she did not know the reason for, but had the opportunity to establish closer and more intimate relationships with herself, life and other people in the society, and became creative by mourning and rearranging her relationship with the loss has stepped into life.

Keywords: Children's Literature, Theme, Loss, Grief, Mourning, Anna Llenas

Geliş Tarihi/Received: 06.05.2022

Kabul Tarihi/Accepted: 29.06.2022

Yayın Tarihi/Printed Date: 30.06.2022

Kaynak Gösterme: Baş, B., Kara, A.,(2022). “Çocuk Edebiyatında Aykırı Bir Tema: Yas ‘Boşluk’ Örneği”. *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(10) 207-218 .

GİRİŞ

İnce ayrıntılara göndermeler yapan edebiyat, dolaysız insan yaşantıları olarak tanımlanabilirken çocuk edebiyatı da yazılı edebiyatın çocukluğa açılan bir penceresi olarak görülebilir. Birey olmak için çabalayan çocuk öncelikle ailesinde, sonra çevresinde duygu ve düşünce dünyasını inşa etme sürecinde iyi, doğru ve güvenilir örnekler bulmak zorundadır. Daha sonra ise okuma ile birlikte kitap karakterleri de bu olumlu örnekleri genişletebilir. Çocuklar okudukları öykülere yaşlarına bağlı olarak farklı tepkiler verebilirler. Okul öncesi dönemde çocuklar kitaptaki olay ve karakterler ile kendi hayatlarındaki benzerliklere daha fazla dikkat edecektir (Türker ve Yüce, 2020). Bu dönemde renk, şekil ve çizimlerin ön planda olduğu resimli kitaplar eşliğinde duygularına temas etmeye, onları önce adlandırabilmeye ardından da anlamlandırabilmeye başlarlar. Böylece sevgi, dostluk, korku, ayrılık gibi duygularını fark edebilir, hoşlandığı duygularını besleyebilirken rahatsızlık veren duygularını tanımlayabilir, onlar üzerinde kontrol becerilerini geliştirebilir.

Günlük olaylar çocuğun kişiliğini oluştururken yetişkinlerin yaşamı çocuklarla paylaşmaları, onlara neyi, nasıl yapacaklarını öğretmeleri beklenir. Resimli edebî kitaplar bu bağlamda çocuklara ve yetişkinlere yardımcı olur. Resimlerin metne göre çok daha baskın olduğu, hatta bazen metinlerin yer almadığı, çocuklara görsel ve sözel deneyimler sağlayan kitaplar (Owens ve Nowell, 2001) olarak tanımlanan resimli kitaplar çocuğa duygular ve pek çok tema hakkında bilgi sağlar (Harper, 2001). Dil ile anlatılamayan, göz ile görülemeyen, kulak ile duyulamayan bilgilerin, duygu ve düşüncelerin aktarılabilmesini ve paylaşılabilmesini kolaylaştırır. Yetişkinlerin konuşmaktan çekindiği veya kaçındığı konuları çocuk merak eder, sorular sorar, anlayamazsa hayal eder, uydurur (Alpay, 1985). Resimli kitapların büyümlü gerçekliği yetişkin ile çocuk arasında bir köprü inşa eder. Bu köprü aracılığıyla yetişkinler seçme hakkı olsa hiçbir zaman konuşmak istemeyeceği fakat hayatın kaçınılmaz gerçekliği olan zor konuları konuşabilme, böylece çocuğun yanında olabilme, onunla hayatı paylaşabilme fırsatını yakalar.

Alan yazında zor, hassas, özel, olumsuz olarak adlandırılan bu konuları ifade etmek için kullanılan terim “sorun odaklı çocuk edebiyatı” (Şirin, 2007; Dilidüzgün, 1996) şeklinde karşımıza çıkar. Sorun odaklı çocuk edebiyatı, çocuk okurun kitaplar aracılığıyla sorunlarla karşılaştığı ve bu sorunları çözebilme becerisini yine bu kitaplar aracılığıyla kazandığı edebiyatın türüne verilen addır (Öztürk, 2022). Sorun odaklı çocuk edebiyatı, çocuğun anlayamadığı gerçekleri edebiyat yoluyla onun dünyasına sokmayı amaçlar (Dilidüzgün, 1996). Çocuk okura her konunun sunulabileceğini ancak sunuş biçiminin önemli olduğunu vurgulayan bu görüşü savunanlar ayrılık, özlem, ölüm, yoksulluk gibi duyguların da hayatın bir parçası olduğunu (Yılmaz ve Yakar, 2018) ve didaktizme saplanmadan, duygu sömürsü yapmadan, çocuğun ruhunu örselemeden ve estetik duyarlılıkları ihmal etmeden doğru şekilde çocuk okura sunulması gerektiğini savunurlar. Okurun hayatında önem taşıyan sorunların konu edildiği bu edebiyat türünde çocuğun yaşadığı sorun doğru anlaşılmalı, çözüm için tek bir yol gösterilmemeli, sorunun çözümü için şiddete başvurulmamalı, sorunların çözümü tesadüfi bir şekilde olmamalı, karakter dışarıdan yardım alsa bile kendisi etkin bir rolde olmalıdır (Yakar ve Yılmaz, 2015). Çünkü sorun odaklı edebiyatın yazılış amacı okurun hayatında karşılaştığı veya karşılaşılabileceği sorunlarla yüzleşmeyi ve başa çıkmayı öğrenmesidir.

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ölüm, şiddet, savaş, ırkçılık, boşanma, akran zorbalığı gibi konuların çocuk edebiyatında kendine daha geniş bir yer bulduğunu söylemek mümkündür (Moore ve Mae, 1987). Merkezde yer alan bu konulara eşlik eden kayıp ve yas, konuşulması zor konular içerisinde önemli bir yer tutar. Çocuk edebiyatı literatürü incelendiğinde kayıp ve yasla ilgili kitapların olduğu görülmektedir. Özellikle 90’lı yıllar itibariyle gelişen teknoloji ve değişen toplumla birlikte çocuk edebiyatı yazar ve çizerlerinin değişen ihtiyaçlara karşılık verdikleri görülmektedir. Yurt içinde bu temayı doğrudan ele alan kitaplar yurt dışına göre daha kısıtlıdır. Bununla birlikte, alanda akademik çalışmaların sınırlılığı da göze çarpmaktadır. Bu makalenin amacı çocuk edebiyatında kayıp ve yas temasının nasıl işlendiğini göstermekle birlikte bu tarz kitapların nitelik ve sayısının günümüzde artan yas duygu durumu ile birlikte artabileceğinin/artması gerektiğinin vurgulanmasıdır.

Yapılan çalışma ile analize tabi tutulan çocuk edebiyatı yazarının yas kavramına nasıl yaklaştığını, çocuklara yas kavramı ile ilgili hangi örnek duygu durumlarını sunduğunu, yasin karakter aracılığıyla nasıl temsil edildiğini, kayıp ve yasa dair hangi önerilerin sunulduğunu görmek mümkündür. Ayrıca çocukluk yasinin bir çocuğun gözünden nasıl görüldüğüne dair önemli fikirler sunmaktadır. Çocukluk yasına dair profesyonel yaklaşım konusunda bilgi içeren kitapların yaklaşımından ziyade çocuğun hayatında yasin nasıl tasvir edildiğini göstermesi bakımından ilginçtir. Yas danışmanlığı adını alan çalışma alanında (Ataman ve Barış, 2019), bazı çalışmalar yas sürecindeki çocuklara rehberlik edenler için çocuk edebiyatının kullanışlı bir araç olabileceğini vurgulamıştır. (Kuloğlu Türker,2020; Sevinç, 2019) Kitap, kayıp yaşamış bir çocuk tarafından tek başına okunabileceği gibi ona şefkatle yaklaşabilecek bir ebeveyn, psikolojik danışman ve öğretmen eşliğinde de okunabilir. Kayıp sonrası yas temasını işleyen bu metin yetişkinler için de önemli olabilir. Kayıp ve yas teması her ne kadar çocuk dünyası ekseninde anlatılsa da evrensel deneyimlerdir. Her ne kadar çocuklara yönelik olduğu için basitçe anlatılsa da anlamı basit olmayabilir, yetişkin dünyasında da derin anlamlar ifade edebilir (Corr,2004). Bu nedenlerle kitabın kayıp ve yas bağlamında analizinin yapılması önemlidir.

1. Kayıp ve Yas

Hayat kayıplarla doludur. Küçük, önemsiz görünenler olduğu gibi büyük, baş edilmesi zor kayıplarla da karşılaşırız. Yaşama devam edebilmek bazı şeyleri geride bırakmayı gerektirir. Vazgeçmek, bırakabilmek, ayrılabilir her zaman kolay değildir, geride bıraktıklarımızın yasinı tutarız. “Yas tutma, herhangi bir kayıp ya da değişikliğe verdiğimiz psikolojik bir yanıt, iç dünyamız ile gerçeklik arasında uyum sağlayabilmek için yaptığımız uzlaşmadır.”(Volkan, Zintl,2021: 10). Alan yazında genellikle birlikte ele alınan keder, bu sürece eşlik eden yoğun duygu; matem ise bireysel yasin toplumdaki ifadesi olarak ele alınabilir. Ölüm kayıpların en somut hali olduğundan, yas kavramı çoğunlukla ölüm kavramı ile birlikte değerlendirilmiş olsa da kayıp her zaman sevilen bir kişi olmak zorunda değildir. “Sevilen bir kişinin yerine konmuş vatan, özgürlük, bir ideal gibi soyut bir değer de olabilir.” (Freud, 2019:10). Yası tutulan sadece bir kişi veya nesne değil, kişi veya nesneyle kurulan ilişkidir. Bu bağlamda somut ve gözlenebilen kayıpların ötesinde psikanalistlerin “gelişimsel kayıplar” olarak tanımladıkları kayıplar da önemlidir. Anne karnından ayrılmak, anne sütünden kesilmek, yürümeye başlayınca kucağı bırakmak gibi. Sevilen kişi fiziken var olduğu halde eski ilişkinin korunmaması, ilişkinin dönüşmesi ve farklı bir kalıba evrilmesi eski ilişkinin kaybı ile birlikte yoksunluk hissi yaratabilir. Bu süreçlerin sağlıklı atlatılması gelecekte nasıl yas tutacağımızı etkiler. Yas tutma, yoksunluk ve kayba uyum sağlama sürecidir. Kayıp, yaşamı bir süreliğine gölgeler. Yası tutulan kayıpla barış sağlanabilir, yaşam yeniden aydınlanabilirken; tutulmamış yas uzamış yas, gecikmiş yas, patolojik yas, komplike yas gibi normal olarak görülen sağlıklı yas sürecinden farklı olarak tüm yaşamımızı ele geçirebilir. “Geçmişte aşılammış kayıplar olduğunda yeni bir kaybın yasinı tutmakta güçlük çekeriz.”(Volkan ve Zintl,2021: 63) Çözümlemeyen kayıplar, tutulamayan yaslar sadece bireyleri değil toplumları da etkiler. Bu anlamda yas sürecinin normal olarak yaşanmasının etkisi geniş ölçekte olumludur.

Yasin duygusal ifade biçimleri birey ve topluma göre farklılaşsa da insanlar her yerde keder tepkileri vermektedir. Yas, ne kadar kişiye özgüdür dense de birbirinden farklı bireylerin kayıp karşısında benzer tepkiler verdikleri ortaya konmuştur (Lindemann,1963). Yas, bireysel bir süreç olduğu kadar evrenseldir de.

Birçok yazara göre yas, bireyin yas ve kayıptan önceki durumuna dönmesi için belli evreleri olan bir süreç iken bu sürecin evreleri konusunda farklı görüşler vardır. Bu farklılıklar araştırmacının benimsemiş olduğu kuramsal yaklaşımdan kaynaklanmaktadır. Alan yazın incelendiğinde ilk çalışmalarda normal yas sürecinin evrelerinin doğrusal biçimde ilerlediği kabul edilirken günümüzde bu sürecin her zaman ve her birey için doğrusal işlemeyeceği, yasin kaotik ve dairesel bir süreç olduğu görüşü hakimdir (Türker ve Yüce, 2020:7). Alan yazında kabul gören Kübler-Ross’un (2010) çalışmasına göre yas; *şok/inkâr, öfke, pazarlık, depresyon ve kabullenme* olmak üzere beş evrede değerlendirilmiştir. Bu evreler sadece ölüm yoluyla kayıplar için değil, yoğun kayıp duygusu yaşanan her durum için göz önüne alınabilir. Kabullenme evresi Freud’un (2019) da belirttiği gibi “yas işi”dir ve iki ana bileşenden oluşur: “ilişkinin kaybeden açısından ne anlama geldiğinin değerlendirilmesi ve kaybedilen ilişkinin geleceği olmayan bir hatıraya dönüştürülmesi” (Volkan ve Zintl,2021: 33). Yas tamamlandıkça kaybedilenin yeri asla dolmaz, fakat kişi büyür ve kayıpla birlikte yaşamayı öğrenir hatta kayıp deneyimiyle birlikte paradoksal olarak zenginleşir. Kaybı anlamak kaybettiklerimizi ve kaybedebileceklerimizi anlamamızı sağlar. Yas tutmanın sonlandığı; kayba ait düşüncelerin her gün hatırlanmayışı, tekrarlanmayışı ve artık duygusal olarak tepki vermemekle anlaşılabilir. Hatta yas süreci sonlandığında yokluğu nedeniyle acı çekilen şey, acı olmadan hatırlandığında keyif bile verebilir.

1.1. Çocuk ve Yas

Çocukların yas tutmaları konusunda farklı görüşler mevcuttur. Bir kısım araştırmacılar çocukların henüz yas tutma becerilerinin gelişmediğini, ergenliğin prova dönemi olduğunu, sağlıklı yasin yetişkinlikte tutulabildiğini söyler (Wolfenstein,1966). Bir kısım araştırmacıya göre ise çocuklar da yas olgusunu deneyimleyebilir (Burris, 2005) ve yetişkinlere benzer tepkiler gösterebilir (Volkan, 1992). Bebeklik döneminin ilk yılında yaşanan bir kayıp bebek tarafından doğrudan algılanamaz. İkinci yılından itibaren kaybı ayrılık veya eksiklik olarak hissedebilir. Ancak bu noktada bakım veren kişinin tepkilerine bağlı olarak etkilenme düzeyi değişebilir. Kayıp, bakım veren kişi olduğundaysa durum değişir. Bakım veren kişinin ölmesinden kaynaklı bir kayıpta olduğu gibi, bakım veren kişiyle bağ kuramama kaynaklı kayıpta da bebek henüz kendisini dışarıdan ayıramadığı için (Klein, 1940) kaybı kendisinin dışındaki bireyin (bakım verenin) eksikliği yerine kendindeki bir eksiklik olarak görme temayülünde olduğu söylenebilir. Bebek ölüm ile ayrılığı ayırt edemez, her ikisini de anlamaz ama hisseder. Kayıp sonrasında beslenme, uyku, tuvalet gibi alışkanlıkları ile duygusal ve sosyal tepkilerinde ciddi değişiklikler gösterebilir (Türker ve Yüce, 2020:26). Dil gelişimi öncesi yas yaşayan çocuklar genelde bedensel tepkiler vermektedirler (Black, 1995). Kaybettiği ebeveyni arama, ağlama, başkası tarafından rahatlatılmayı reddetme, içe çekilme, yeme ve uyku sorunları, somatik sıkıntılar, bağlılığın yitimi, kısıtlı duygulanım görülebilir (Türker ve Yüce, 2020; Bildik, 2013).

İlk çocukluk dönemi olarak görülen 2-6 yaş arası çocuklar bilişsel olarak işlem öncesi dönemdedirler, süreklilik kavramı gelişmediği için kaybın geri dönülmez ve sürekli olduğunu kavrayamazlar. Buna ek olarak büyülü düşüncelere sahiptirler. Okul öncesi zaman, çocuklar için döngüselidir. Bir anlamda bütüncül eksilebilir, sonra tekrar tamamlanabilirler. Dört yaşından itibaren ölüm ve kayıp olgusunun farklılığını algılasalar da geri döndürülmez olduğunu anlamakta zorlanırlar. Bu anlamama nedeniyle özlemek, kızmak, beklemek, üzülme, öfkelenme gibi zor bir döngünün içine girebilirler. Beş yaşın altındaki bir çocuk için ölüm ve

ayrılık eş değerinde görülebilir, bu nedenle dayanılmayacak kadar acı ve üzüntü hissedebilir (Türker ve Yüce,2020:30). Bu yaş dönemindeki çocuklar için soyut düşüncenin gelişmemesi nedeniyle kayıp anlaşılmazdır, ortamdaki alışılmışın dışındaki durumu sezmeler de neler olup bittiğini anlamakta güçlük çekerler. Yaşadıkları yoğun duyguları sözel olarak ifade edemediklerinde, duygularındaki değişiklik davranışlarına yansiyabilir. En sık rastlanan yas tepkileri kaygı, uykuya dalmada güçlük, üzüntü ve özlem, öfke ve dışa vurma davranışları, suçluluk, fiziksel yakınmalar ve okul sorunları şeklinde olmaktadır (Dyregrov, 2000).

Bu yaş dönemindeki çocuklarla iletişim kurabilmek, yaşadıklarını ifade etmelerine yardımcı olabilmek için resimli kitaplar konu sınırsızlığı ve bu yaşlardaki çocukların ruh ve kafa yapısına benzer büyüklü gerçekçiliği ile müthiş bir fırsat sunabilir. Çocukların içlerindeki çelişki ve çatışmaları, etrafında olan biteni anlayamayan, şaşkın belki korkulu bir çocuğun gözünden görmeye, algılamaya, anlatmaya imkân sağlarlar. Edebiyat aracılığı ile çocuğun hayat boyu karşılaşacağı deneyimlere ayak uydurma becerisi kazandırılarak, bu değişimler esnasında ortaya çıkabilecek olumsuz durum ve davranışlar küçük yaştan itibaren çözümlenip yumuşatılabilir (Alpay, 1985). Bu bağlamda bireylerin sözü edilen yararları kazanması için onların yaş düzeyine uygun edebî ürünlerle karşılaşmaları sağlanmalıdır. Bu ürünlerden biri de araştırmanın inceleme nesnesi olan “Boşluk” tur.

2. Yöntem

Nitel araştırma türlerinden durum çalışması ile yapılandırılan bu incelemede iç içe geçmiş tek durum deseni kullanılmıştır. Tek durumu meydana getiren iç içe geçmiş analiz birimleri çalışmada “yas “ve “kayıp” olarak belirlenmiştir. Anna Llenas’ın “Boşluk” adlı eseri çalışmanın inceleme nesnesidir. Eserdeki veriler doküman incelemesi aracı ile bulgulanmış ve içerik analizi ile değerlendirilmiştir.

3. Bulgular ve Yorum

Boşluk, İspanyol yazar, aynı zamanda sanat terapisti Anna Llenas’ın çizimlerini de kendisinin yaptığı, yayınevinin 3- 7 yaş arasındaki çocuklarla birlikte 7 yaşın üzerindeki herkese hitap ettiğini belirttiği bir resimli öykü kitabıdır. Resimli öykü kitaplarını, karakterin başından geçen olayların yer ve zaman belirtilerek anlatıldığı kurgusal kitaplar olarak tanımlamak mümkündür. Renklerin kahramanın hislerinin değişimiyle birleştirildiği, basit çocuk çizimlerinin yer aldığı kitap 80 sayfadan oluşmaktadır. Kapaklar sert ve kalındır, kapakta Julia’nın içindeki boşluğu temsil eden daire biçiminde bir çukur bulunmaktadır. Küçük bir köyde yaşayan mutlu bir kız çocuğu Julia’nın aniden içinde bir boşluk hissetmesiyle başlayan öyküde Julia’nın hiç de hoşnut olmadığı bu boşlukla baş edebilme süreci anlatılmaktadır. Yazar, kitabın kahramanı olan küçük kız aracılığıyla insanların kayıplarının ardındaki yas sürecini çocuk bakış açısıyla anlatır.

3.1. “Yas” Evrelerinin Metinde Temsili

Yazar, boşluk hissini çocuk dünyasında aniden ne olduğunu anlamadığı hâlde midesinde kendisini üzgün ve kaybolmuş hissettiren bir delik olarak resmetmektedir. Yazar Julia’nın neyi kaybettiğini bize açıklamaz. Bu durum okuyucuya şu ifadelerle aktarılır:

“Yüksek tepelerden birinde, sıradan bir köyde, minicik bir evde, ailesiyle birlikte Julia adında bir kız yaşamış. Julia, herkes gibi, gayet normal ve sıradan bir kızmış. Huzurlu ve mutlu bir hayatı varmış. Derken bir gün, tüm bunlar ansızın yok olup gitmiş. Julia ise kocaman bir boşlukla kalakalmış.” (s. 1)

Evlerin ve ağaçların arasında renkli bir kıyafeti olan ve bir tebessümle çizilen Julia, bu gelişmenin ardından mutsuz bir yüz ifadesine ve renksizliğe bürünür. Acının kaynağı ile ilgili

açıklanmış hiçbir ayrıntı yoktur. Bu kayıp, çok sevilen bir kişi olabileceği gibi çok sevilen kişiyle kurulamayan bağ da olabilir. Bazı insanlar karınlarında ve göğüslerinde hissettikleri bu boşluğu fiziksel olarak çoğunlukla ağrı şeklinde yaşarken, diğerleri daha çok duygusal hissizlik olarak deneyimler (Webb ve Musello, 2020:111). Çoğunlukla farkında olmadan deneyimledikleri ebeveynleriyle çok az duygu paylaşımı, onlarla, diğer insanlarla ve dünyayla bağ kurmasına engel olan duygusal öz kayıp, yani duygusal ihmaldir. Çocuklar için ölüm, kayıp, ayrılık gibi soyut ve kuramsal kavramlar karmaşık ve anlaşılmazdır (Türker ve Yüce,2020:31). İhmal ise olanla değil, olmayanla ilgili olduğundan fark edilmesi dahi çok zordur. Farkına varılan bir tek şey vardır: çocuğun dünyası artık eskisi gibi olmayacaktır.

Julia şimdi yeni hayatıyla kaybettiği şey olmaksızın yüzleşmeli, boşluğun üstesinden gelmeyi öğrenmelidir. Başta bunu nasıl yapacağını bilemez. Kaybın ardından erken dönemde bilişsel olarak şok, inkâr, inanmama, görsel işitsel sanılar; fiziksel olarak yorgunluk, uyku ve iştah problemleri, gerginlik, midede boşluk hissi, göğüste sıkışma; duygusal olarak korku, öfke, ağlama gibi belirtiler ağırlıklıdır (Dyregrov ve Matthiesen'den akt: Akyıldız,2019). Bu evrede Julia'nın içindeki boşluğun yansımaları okul öncesi dönemdeki çocuğun büyüdü düşünmesine uygun resmedilir ve çok kısa, açık, net cümlelerle verilir:

Resim 1. (Llenas, 2020: 10)

Resim 2. (Llenas, 2020:11)

“Boşluktan soğuk giriyormuş. (s.10) Canavarlar

çıkıyormuş. (s.11)

Boşluk her şeyi içine çekip yutuyormuş.” (s.14)

Julia var olanla kurduğu sıcak ilişkinin yerine kaybın yol açtığı duygusal boşluğu çevresindeki soğukluk olarak deneyimler. Hissettiği korku, canavarlarla betimlenir ve yaşadığı kayıp kendisinde *duygusal vakum* (Webb ve Musello, 2020:115) etkisi yaratır:

Resim 3. (Llenas, 2020: 14)

‘Julia boşluğu doldurmaya, kapamaya, silmeye, hatta saklamaya çalışmış.’ (s.15)

Eşlik eden resimlerde Julia'nın çok fazla yiyeceğe yöneldiğini görürüz. Freud (2000), açlığın nesnesinin besin olması ile bilinçdışında birincil sevgi nesnesinin daima eş düşlemlendiğini belirtir. Bu anlamda açlığın nesnesi aslında sevginin nesnesidir. Julia, sevginin nesnesi olabilecek her şeye yönelir. Zararlı olabilecek türden bile olsa kendini- içindeki boşluğu- pek çok şekilde doldurmayı dener. Ne de olsa bir şey, hiçbir şeyden iyidir. Çünkü boşluk, hiçliktir. *Yadsımanın* bir türü olan *bölme* evresinde, zihnin bir yanı kaybı yadsırken diğer yanının bilmesine izin verir (Volkan ve Zintl,2021:26). Böylece kaybın korkunç gerçekliğini yavaş yavaş sindirmeye yarayan yadsıma evresinden geçerek *pazarlık* evresine gelir:

'Tek yapmam gereken boşluğu tıkayacak doğru tıkacı bulmak.' (s.20)

Pazarlık döneminde kayba ilişkin farkındalık artarken kişinin suçluluk duygusu da artar (Volkan ve Zintl,2021:27). Julia doğru tıkacı bulamadığı için içindeki deliği kapatamamıştır. İçinde sıcaklık yaratacak sevgi nesnelere bulur kendine, önce bir kedi, sevebileceği biri. Sonrasında hileli, tehlikeli olabilecek şeyler. Ancak boşluk duygusunu bu şekilde yatıştırılmaz ve daha mutsuz, daha savunmasız hale gelir. Öfke ile birlikte bir gün birdenbire içindeki boşluğu dolduracak şeyleri aramayı bırakır.

'Ne kadar baş döndürücü bir his!' (s.33)

Julia'nın içindeki kayıp duygusu adeta başını döndürür, dengesini kaybettirir ve daha fazla ayakta kalamaz. “Öfke, olumsuz olarak algılanan bir duygu olmasına rağmen belirli bir öfke gerçeklerin kabul edilmeye başlandığının göstergesidir.” (Volkan ve Zintl,2021:30). Böylece kaybın gerçekliği artık iyiden iyiye hissedilir ve Julia kapkaranlık bir delikle resmedilen *depresyon* evresine gelir. Kitapta tek bir tane neredeyse tamamı siyah renkten oluşan bir boşluk, yalnızca burada, hissedilen kederin kasvetli yoğunluğunu aktarabilmek için kullanılmış denebilir.

Bu evrede *önce yavaşça, ardından bağıra çağıra ağlayan* (s.37) Julia *nihayet sakinleşip sessizliğe gömülür.* (s.38) İçindeki yoğun keder duygusunu boşalttıktan sonra bu boşluğun dışarıdan doldurulamayacağını, içeriden doldurulması gerektiğini anlamasını sağlayacak bir ses duyar:

“... Julia, topraktan gelen ve onunla konuşan bir ses duymuş:

'Dört bir yanı araştırmayı bırak, kendi içine bak.' (s.40)

Kaybedilen yitip gitmiştir, onu artık geri getirme imkânı yoktur, yeri dolduramaz. Ancak o yoklukla, onun bıraktığı boşlukla yaşamak öğrenilebilir.

"Kendi içime mi?" (s.42)

Şaşkınlıkla çeşitli yollarla doldurmaya, kapamaya, saklamaya, yok etmeye çalıştığı boşluğa bu sefer meraklı bakışlarla bakar. Şimdi mavi ve kat kat resmedilen bir boşlukla karşı karşıyadır.

"İşte böylece kelimeler dökülmeye başlamış." (s.46)

Böylelikle nasıl hissettiğini açıklamaya, korkularını, üzüntüsünü anlatmaya başlar. Aslında boşluk renk, müzik, çocuksu sihirle doludur. Yazarın burada farklı sanat dallarını çözüme giden yol şeklinde sunması, sanat terapi alanındaki çalışmalarıyla bağdaştırılabilir. Dışavurumcu sanat terapisi renk, çizgi, şekil, desenlerle serbestçe oynamaya ve yaratıcılığa izin vermesinin yanında yeni kişisel ifade yollarının da gelişmesine, böylece kişilerin yaşam durumlarına yönelik kontrol ve mücadele becerilerinin artmasına yardımcı olur (Aydın,2012). Söz ile tam olarak ifade edilemeyen hisler şarkı, resim, dans ile ifade edilebilir hale gelir. Duygular yaşandıkça acı, keder

ve hüznün resmi renklerine kavuşur. Sarsıcı bir süreç olan yasin bu evreden sonrası iyileşmedir. Çünkü tam da bu süreçte duyguların farkındalığı üst düzeydedir. Duygular insanları bilinçlendirmek için vardır ve varlığı kabul edildiğinde ruh ile iletişim kurma yollarıdır (Türker ve Yüce,2020: 9). Julia sahip olduğu duyguların farkına varıp onların yaşamasına izin vererek sahip olduğunu bilmediği içsel gücü nihayet keşfeder.

“Orada öylesine muhteşem dünyalarla karşılaşmış ki önceden onların hayalini bile kuramazmış. Bunlar sihirli dünyalarmış. Onu yeniden hayata bağlayan sihirli dünyalar.” (s.51 ve 54-55)

Denizlerin altına inen, gökyüzüne çıkmayı başaran Julia'nın elbisesinin rengi bu sefer pembe ve etrafındaki ağaçlar yeşil rengine bürünmüş şekilde resmedilir.

“Orada kendini gerçekten iyi hissetmiş, evinde gibi. Bu keşfinden memnun olan Julia başkalarına da farklı bir şekilde davranmış. Bir de ne görsün, meğer onların da kendilerine ait sihirli dünyaları varmış. Onlar da bu dünyaları sık sık ziyaret eder, güzel hediyelerle dönerlermiş. Birbirleriyle paylaşabildikleri güzel hediyelerle...” (s.57,59,61 ve 64-65)

Julia böylece çevresiyle yeniden bağlantı kurmayı başarır. Yas süreci tamamlanmış bir kayıptan sonra enerjisi ile birlikte çevresiyle bağlantı kurma yeteneğine kavuşmuştur. Kayıpların doğduğumuz andan itibaren hayatımızın bir parçası olduğunu, bu durumun tüm insanlar için geçerli olduğunu kavrar. Yas; sadece kendisinin yaşadığı benzersiz bir duygu durumu değil, evrensel bir deneyimdir. Yazar, herkesin tıpkı Julia'nın hissettiği gibi bir boşlukla yaşadığını resmeder. Onları birbirine bağlayan iplerin geçtiği yer tam olarak o boşluklardır.

“İşte böylece boşluk yavaş yavaş, giderek küçülmeye başlamış... Neyseki hiçbir zaman tamamen yok olmamış.” (s.68, 70)

Yas yaşanmadan bitmez, ancak yası yaşadktan sonra boşluğu küçültmenin yolunu bulabiliriz ama boşluk asla kaybolmaz. Okul öncesi dönemdeki çocukların ölümün ve buna bağlı kaybın geri çevrilemezliğini anlamaları bilişsel gelişim dönemleri göz önüne alındığında mümkün değildir. Fakat yazarın bu konudaki tavrı gerçekçi olarak değerlendirilebilir. Çocuklara gerçekleşmesi mümkün olmayan çözümler sunmak yerine, onlara kayıpla birlikte geride kalan dünyanın anahtarlarının kendilerinde olduğunu gösterir. Böylece ne zaman isterlerse kaybın ardından gelen boşluğa baktıklarında sürprizlerle dolu dünyanın anahtarlarının kendilerinde olduğunu söyler. Kitabın son sayfasında yer alan resimle birlikte Julia'nın içindeki küçülen boşluğun içinden ağaç dallarının çıkması ile umut dolu bir son hazırlanır. Yas yaşanmış, bitmiş ve Julia köklenmiş, bu dünyaya, hayata ait olmuştur. “Duyguların ifadesi, yeryüzündeki aitlik duygumuzun ifadesidir. Böylece yaşamımızdan gidene rağmen bu yaşamda kalan biz, aitlik duygusu ile içinde bulunduğumuz yaşamın varlığını, farkındalığını yaşarız. Ait olma duygusu ruhiyileştiren, şifalandıran en önemli varoluşsal alanlarımızdan biridir.” (Türker ve Yüce,2020: 9) Julia, kaybın sonrasındaki yeni yaşamına uyum sağlayabilmek için o zorlu eşiği- yas sürecini aşmış, devam eden yaşamına ait olmayı başarmıştır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Yaşadıkları yer değiştiği için bir arkadaşını, bir evcil hayvanını, çocuk için çok şey ifade eden bir oyuncak veya hayatlarındaki önemli bir kişiyi kaybetmek her çocuğun hayatının bir noktasında mutlaka deneyimlediği acı verici olaylardandır. Çocukların kayıp sonrası keder tepkileri yaşa göre değişmekle birlikte küçük bir çocuğun yasın bir başlangıcının ve bir sonunun olduğunu bilmeye ihtiyacı vardır. Bu anlamda Llenas'ın karakteri aracılığıyla yası, başı ve sonu olan bir süreç olarak aşılabilir, üstesinden gelinebilir bir olgu şeklinde karamsar olmayan bir bakış açısıyla yansıtması çocuk için önemlidir. Umut dolu bir sonla kayıp olgusunun yaşamın tüm insanlara sunduğu *acı bir hediye* olduğu ve yası çözümlenmek için duyguların açığa çıkması gerektiği vurgulanmaktadır. Karakterin içindeki boşluk duygusunu anlatabilmek için anlatıcı karakterin bütün duygularını kabul eder, duyguların değişimine göre basit bir çizimden ibaret karakterin yüz ifadeleri ve kullanılan renkler değişir. Böylelikle yas sürecine hâkim olan bütün duygular, bütün davranışlar, jest ve mimikler kabul ve temsil edilir. Kaybın evrenselliği ve geri çevrilemezliği, Llenas'ın tercih ettiği yetkili bir ses ile yetişkin bir anlatıcı tarafından çocuk okura yetişkin onaylı şekilde çocukluk kederinin lirik bir ifadesi olarak sunulur. Duyguların ifade alanı olan resim, müzik ve edebiyat; karakterin kendisini keşfettiği, yalnız olmadığını kavramasına ve diğer insanlarla bağ kurmasına olanak tanıyan zengin bir alan olarak sunulur. Llenas'ın estetik temelli, duygusal bir keşif ve olay örgüsüne dayalı resimli öyküsü özellikle ebeveynlere çocuğun hayatında boşluğun çıkış yolu olmayan bir sorun haline gelmesini önleyecek araçlara sahip olmalarına yardımcı olabilir. Çocukların kayıp sonrasındaki yas sürecinde yanında olmak, çocukların hissettiklerinin normal olduğu, hislerini ifade etmelerinin ne kadar önemli olduğu duygusunu çocuklara aktarmak anlamında önemlidir. Bu sayede çocuklar onlara yardım edebilecek kişilerle duygularını paylaşabilirler.

Aynı zamanda “Boşluk” yirminci yüzyılın başlarına ait bir buluş olan bibliyoterapi için de zor bir konu hakkında konuşmayı başlatmak amacıyla önemli bir kaynak olarak da kullanılabilir. Sadece kayıp yaşandıktan sonra değil, mümkün olduğunda çocukları kayıp ve yas ile önceden karşılaşmaya hazırlık sürecinde de yardımcı olabilir. Pardeck(1994), edebiyatın çocukların hayatlarındaki değişikliklerle başa çıkmalarına yardımcı olmak için yaratıcı bir araç olduğunu söyler. ‘Boşluk’ un, kişinin karşılaştığı psikolojik sorunların aşılmasında edebiyatın ruhsal yönden arındırıcı ve iyileştirici özelliklerinden yararlanması (Karagül, 2018) olarak tanımlanabilecek bibliyoterapi çalışmalarına yönelik belirlenmiş kitaplardan oluşan materyal havuzuna eklenebilecek bir kitap olduğu söylenebilir. Öykü, bu anlamda sadece sorunun tespitini yapmakla kalmaz, bibliyoterapi sürecinin gerçekleşmesi için gerekli üç evreyi (Öner ve Yeşilyaprak, 2006) okura sunar: 1. Özdeşim 2. Arınma (katarsis) 3. İçgörü kazanma.

Yılmaz ve Yakar(2018), sorun odaklı yaklaşımla Türkiye’deki çocuk kitaplarını ve odaklaştırılan sorunları incelemişler, hem sorun odaklı çocuk edebiyatı ürünlerini hem de bu konudaki akademik çalışmaları yetersiz bulmuşlardır. Odak sorunlar arasında yas temasına değinmemekle birlikte, sorun odaklı akademik çalışma literatürünün yurt dışında daha zengin olmasının yanı sıra, çalışmaların çoğunun çocuk kitaplarını sorun çözmekte bir araç olarak kullanmayı önerdiklerini, yurt içindeki çalışmaların ise tespit yapmakla yetindiklerini belirtir. Bu noktada çalışmamız, sadece tespit yapmakla kalmayıp sorunun çözümünde bibliyoterapi uygulamalarında kullanılabilir bir alternatif olduğunu iddia etmektedir. Sevinç(2019), Türkçe dilinde yayımlanmış, ölüm temasını işleyen 14 çocuk kitabının içeriğini analiz etmiş ve ele alınan kitapların ölüm konusunda duygularını açmakta zorlanan çocukların kendileri ile benzer olayları yaşayan karakterleri tanımalarına, onlarla özdeşim kurmasına ve kendi iç dünyasını terapistle daha kolay açmasına imkân vermesi açısından zengin birer kaynak olarak görülebileceği

sonucuna ulaşmıştır. Öztürk(2022), okul öncesinden ergenlik dönemine ölüm temasını ana tema olarak ele alan çocuk kitaplarını incelemiş, ölüm kavramını öğretme ve yas süreci rehberliğinde işe koşulması mümkün olan ve olmayan kitapları belirleme yoluna gitmiş, sorun odaklı çocuk edebiyatında diğer sorun alanlarının da benzer bir değerlendirilmeye tabi tutulması gerektiğini belirtmiştir. Merkezine ölüm teması değil, doğrudan yas kavramının alındığı, bir resimli öykü kitabında yasin nasıl işlendiğine dair yapılan çalışmamızın sonuçları Sevinç(2019) ve Öztürk(2022)'ün sonuçlarıyla uyumludur. Alanda yapılan içerik analizi çalışmalarının resimli kitap ve bibliyoterapi alanında daha fazla işbirlikli araştırma için fayda sağlayacağı öngörülebilir. Veyis ve Alkır(2021), çocuk edebiyatında ölüm ve yas sürecini anlatıbilimsel bakış açısıyla incelemiş, ilgili örnekte yazarın ölüm ve yas temasını çocuğa göre ele aldığını, sevgi ve oyunun çözüm yolu olarak sunulduğunu belirtmişlerdir. “Boşluk” adlı metinde de yazarın tek bir çözüm yolu sunmak yerine sanat terapiyle bağdaşabilecek şekilde sanatın farklı dallarıyla ilgilenmeyi çözüm yolu olarak sunduğunu söylemek mümkündür.

Çocukların keder duygularını yaşamaya, ifade etmeye ve kayıpla başa çıkmak için zamana ihtiyaçları olduğunu unutmamak gerekir. Kayıp yaşayan yaşlı çocuklara destek ve model olmak önemlidir. Fakat bu konu yas tutma yeterliliklerinin olduğu bilinen yetişkinler için bile zor ve dengesiz bir süreç olabilir. Gerçek hayatta uygun modellerle karşılaşamayan çocuklar için edebi dünyada olumlu bir örnekle karşılaşmaları iyi bir telafi seçeneği olabilir. Yazarın çocuk karakter kullanımı özdeşlik kurmaya daha fazla izin verebilir. Modern resimli kitapların bir örneği olarak okuyucuya çağdaş bir yaşam için güncel içgörüler sağlayabilir. Aile için önemli bir kayıp yaşandığında çocuklar genellikle bu zor ve ağır duygu durumundan korunmak adına bu durumun dışında bırakılmaya çalışılır. Halbuki çocukların bir ailenin hayatındaki mutlu zamanlara ortak olmanın yanında üzgün zamanlara da ortak olma hak ve ihtiyaçları vardır, ancak bu şekilde bir topluluğa aitlik geliştirebilirler ve keder duygusuyla başa çıkabilme ile yas tutabilme kapasitelerini geliştirebilirler.

KAYNAKÇA

- Akyıldız, D., (2019). Yas Tepkilerinin Algılanan Eş Desteği, Duygusal Baskılama ve Duygusal Tepkisellik ile İlişkilerinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Alpay, M.,(1985). “Okul Öncesi Dönemde Edebiyatın İşlevi.” *Yapa*, 71-16.
- Ataman, E. ve Barış, İ., (2019). “Sosyal Sermaye Ürünü Olarak Taziye Kültürü ve Kurumsal Bir Hizmet Olarak Yas Danışmanlığı: Türkiye-Almanya Örneği.” *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 93-112.
- Aydin, B., (2012). “Tıbbi Sanat Terapisi.” *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(1), 69-83.
- Bildik, T., (2013). “Ölüm, Kayıp, Yas ve Patolojik Yas.” *Ege Tıp Dergisi*, 52(4), 223-229.
- Black D., (1995). “Psychological Reactions to Life Threatening Terminal Illnesses and Bereavement. Child and Adolescent Psychiatry. Rutter M, Taylor E, Hersow L (Ed). Oxford: Blackwell Science Ltd. 776-93.
- Burris, J., (2005). Understanding Children’s Reactions to Loss: A holistic Approach. *Social Work Practice With Children and Families: A Family Health Approach*, 89-116.
- Corr, C. A., (2004). “Bereavement, Grief, and Mourning in Death-Related Literature for Children.” *Omega-Journal of Death and Dying*, 48(4), 337-363.

- Dilidüzgün, S., (1996). *Çağdaş Çocuk Yazını- Yazın Eğitime Atılan İlk Adım*. İstanbul:Yapı Kredi Yayınları.
- Dyregrov A.,(2000). *Çocuk, Kayıplar ve Yas*. Çev. Gül den G., Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Freud, A.,(2000). *Çocuklukta Normallik ve Patoloji*. Çev. Ali Nahit B., İstanbul:Metis Yayınları.
- Freud, S.,(2019). *Yas ve Melankoli*. Çev. Leyla U., İzmir:Cem Yayınevi.
- Harper, G.,(2001). “Enfranchising the Child: Picture Books, Primacy, and Discourse.” *Style*, 35(3), 393-409.
- Karagül, S., (2018). “Çocuk Edebiyatı ve Bibliyoterapi.” *Çocuk ve Medeniyet*, 3(6), 43-55.
- Klein, M., (1940). “Mourning and Its Relation to Manic-Depressive States.” *The International Journal of Psycho-analysis*, 21, 125-153.
- Kuloğlu-Türker, N. ve Yüce, S.,(2020). *Çocuk, Ölüm ve Yas*. Ankara: Nobel Yayın.
- Kübler- Ross, E.,(2010). *Ölüm ve Ölmek Üzerine*. Çev. Ekin U., Ankara: April Yayıncılık.
- Lindemann, E.,(1963). “Symptomatology and Management of Acute Grief.” *Pastoral Psychology*, 14,(8-18).
- Moore, T. E. ve Mae, R. (1987). “Who Dies and Who Cries: Death and Bereavement in Children's Literature.” *Journal of Communication*, 37(4), 52-64.
- Owens, W. T. ve Nowell, L. S. (2001). “More Than Just Pictures: Using Picture Story Books to Broaden Young Learners' Social Consciousness.” *The Social Studies*, 92(1), 33-40.
- Öner, U. ve Yeşilyaprak, B., (2006). “Bibliyoterapi: PDR programlarında çocuk edebiyatından yararlanma.” II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu'nda sunulan bildiri.
- Öztürk, H.,(2022). “Sorun Odaklı Çocuk Edebiyatı ve Ölüm Teması.” *Tyb Akademi*, 34, 105-140.
- Pardeck, J.T.,(1994) “Using Literature to Help Adolescents Cope With Problems.” *Adolescent*, 29, 421-427.
- Sevinç, G.,(2019). “Ölüm ve Bibliyoterapi: Okul Öncesi Dönemde Faydalanılabilecek Çocuk Kitaplarına Yönelik Bir İçerik Analizi.” *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 9(55), 1213-1246.
- Şirin, M.R., (2007). *Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış*. İstanbul: Kök Yayıncılık.
- Veyis F. ve Alkır, S.,(2021). “Çocuk Edebiyatında Ölüm ve Yas Sürecine Anlatıbilimsel Bir Bakış: “Hayalet Postacı” Örneği.” *İsa'yı Üniversitesinin Habarshysy*, 3(121), 80-91.
- Volkan V.D.,(1992). *Psikanaliz Yazıları*, Çev. Abdülkadir Ç., Birsen C., Ankara: Hekimler Yayın Birliği. 58-87.
- Volkan, V. D. ve Zintl, E.,(2021). *Kayıptan Sonra Yaşam*. Ankara:Pusula Yayınevi.
- Webb, J. ve Musello, C.,(2020). *Çocuklukta İhmalin İzi: Boşluk Hissi*, Çev. Gülsün A., İstanbul: SolaUnitas Yayınları.
- Wolfenstein, M.,(1966). “How is mourning possible?” *The psychoanalytic Study of the Child*, 21(1), 93-123.
- Yakar, Y. M. ve Yılmaz, O.,(2015). “Beyazbulut Dergisinde Yer Alan Kurgusal Metinlerdeki Karakterlerin Çatışmaları Çözme Biçimleri.” *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(2), 57-66.
- Yılmaz, O. ve Yakar, Y. M.,(2018). “Türk Çocuk Edebiyatında Sorun Odaklı Yaklaşım.” *Çocuk ve Medeniyet*, 3(6), 29-42

İncelenen Çocuk Kitabı

Lneas, A. (2017). *Boşluk*, Çev. Sanem Ö., İstanbul: Nesin Yayınevi.

EXTENDED ABSTRACT**GENİŞLETİLMİŞ ÖZET**

A DISTINCT THEME IN CHILDREN LITERATURE: MOURNING THE EXAMPLE OF “THE VOID”

It is possible to say that topics such as death, violence, war, racism, divorce, and peer bullying have found a wider place in children's literature as of the second half of the 20th century (Moore and Mae, 1987). Loss and mourning, which accompany these central issues, have a crucial position among the topics that are difficult to talk about. When the literature of the children's literature is analyzed, it is seen that there are books related to loss and mourning. It is clear that the authors and illustrators of children's literature respond to the changing needs, especially with the developing technology and changing society since the 1990s. Books dealing directly with this theme in the country are more limited than abroad. However, the limitations of academic studies in this field are striking as well. The object of this article is both to show how the loss and mourning themes are handled in children's literature and to emphasize that the quality and numbers of such books can/should increase with the increasing grief mood today.

It is possible to see how the author of children's literature, who is analyzed through the study, approaches the concept of mourning, which sample emotional states she presents to children related to the concept of mourning, how grief is represented through characters, and what suggestions are presented about loss and mourning. It also offers important insights into what childhood grieving looks like through a child's eyes. This study is remarkable in that it indicates how grief is portrayed in the child's life rather than the books which handles the professional approach to childhood grief.

In this study, structured with a case study, which is one of the qualitative research types, a single case embedded design was used. The units of the embedded analysis that constitutes the single case were determined as "mourning" and "loss" in the study. The work of Anna Llenas named "The Void" is the unit of analysis of this study. The data in the work were interpreted with the document analysis for the findings and evaluated with the content analysis.

While children's reactions to grief after loss vary with age, a young child needs to know that grief has a beginning and an end. In this sense, it is crucial for the child that Llenas reflects grief as a process which has a beginning and an end through her character, as a phenomenon that can be overcome from a non-pessimistic point of view. It is emphasized with a hopeful ending that the phenomenon of loss is a painful gift that life offers to all people and that emotions should be revealed in order to resolve grief. The narrator accepts all the emotions of the character so as to explain the feeling of emptiness inside the character and the facial expressions of the character consisting of a simple drawing in accordance with the change of emotions and the colors used change. Thus, all emotions, behaviors, gestures and mimics that dominate the grieving process are accepted and represented. The universality and irreversibility of loss is presented to the child reader in an authoritative voice preferred by Llenas as an adult-approved lyrical expression of childhood grief by an adult narrator. It is significant to keep in mind that children need time to experience and express their feelings of grief and to cope with loss. It is important to be a model and support for grieved children, though this can be a difficult and unstable process even for adults who are known to be capable of grieving. Encountering a positive sample in the literary world can be a good compensation option for the children who cannot meet suitable models in real life. The author's use of child characters may allow much more identification. It can provide the reader with current insights for contemporary life as an example of modern picture books. When there is a great loss for the family, children are usually tried to be excluded from this difficult and heavy emotional state in order to protect them. However, children have the right and need to share hard times as well as good times in a family's life, and only in this way they can develop a sense of belonging to a community and develop their capacity to cope with grief and grieve.

KATKI ORANI BEYANI VE ÇIKAR ÇATIŞMASI BİLDİRİMİ

Sorumlu Yazar <i>Responsible/Corresponding Author</i>	Bayram BAŞ			
Makalenin Başlığı <i>Title of Manuscript</i>	Çocuk Edebiyatında Aykırı Bir Tema: Yas “Boşluk” Örneği			
Tarih <i>Date</i>	25.06.2022			
Makalenin türü (Araştırma makalesi, Derleme vb.) <i>Manuscript Type (Research Article, Review etc.)</i>	Araştırma Makalesi			
Yazarların Listesi / List of Authors				
<i>Sıra No</i>	Adı-Soyadı <i>Name - Surname</i>	Katkı Oranı <i>Author Contributions</i>	Çıkar Çatışması <i>Conflicts of Interest</i>	Destek ve Teşekkür (Varsa) <i>Support and Acknowledgment</i>
1	BAYRAM BAŞ	EŞİT	Yoktur	-
2	AYŞEN KARA	EŞİT	Yoktur	-